

Overweging voor Allerheiligen (1-11-2015)

door Ghislaine van Opstal

want aan hen behoort het rijk der hemelen (Matt. 5:3)

Inleiding

Onze paus heeft 2015 uitgeroepen tot het Jaar van het Godgewijde leven. Vandaag, op het hoogfeest van Allerheiligen, kunnen we daar eens wat meer bij stilstaan. Wat betekent een 'godgewijd leven'? En is dat alleen voor religieuzen weggelegd, of zijn wij daar allen, ieder op eigen wijze, toe geroepen? In het boek 'Naar het land dat Ik u wijzen zal, de spiritualiteit van het pelgrimeren' schrijft Herman Andriessen: "Er is een innerlijke verwantschap tussen ons en de heiligen. Zij fungeren als oer-gestalten die het goddelijke in de mens op een bijzondere manier voor ogen stellen, en wij herkennen die gestalte van een heilige als mogelijkheid die wij ook in onszelf ervaren."

Ja, zó kunnen, en mogen, en ja, ook moeten wij ons verwant voelen aan de heiligen. Zonder daarbij uit het oog te verliezen hoezeer wij toch altijd weer dat goddelijke in onszelf veronachtzamen en verwaarlozen, met lege handen staan, door twijfel overmand ook vaak... Laten we daarom deze viering beginnen met ons tot onze Heer te wenden, en om Zijn ontferming bidden, voor al die keren dat wij tekort schieten, dat wij Hem uit het oog en uit ons hart verliezen en wij onze roeping tot heiligheid, tot een godgewijd leven, verwaarlozen...

Overweging

Jezus begint zijn Bergrede met de zaligsprekingen. Tot twee keer toe zegt Hij dan: "want aan hen behoort het rijk der hemelen". Het rijk der hemelen, het rijk Gods, dat is de centrale boodschap van Jezus. Dat wil Hij ons zo graag geven. Hoe vaak horen wij Hem dan ook niet zeggen: "bekeert u want het rijk Gods is nabij". Dat 'nabij' betekent niet dichtbij in termen van letterlijke afstand, in centimeters of kilometers uitgedrukt, het betekent dichtbij in termen van 'geestelijke' afstand: we hoeven er ons alleen maar voor te bekeren! Aan het eind van hoofdstuk 5, waar de zaligsprekingen in staan, staat als een soort conclusie: "Wees dus volmaakt, zoals uw Vader in de hemel volmaakt is." Dat herinnert onmiddellijk aan die tekst uit Leviticus waarin Mozes aan de gemeenschap van Israëlieten moet uitzeggen: "Wees heilig, want Ik, JHWH, uw God, ben heilig." Dát is de boodschap van Jezus: om het rijk der hemelen te – kunnen! – verwerven moeten wij streven naar de volmaaktheid, naar de heiligheid, moeten wij ons daartoe (be)keren.

Heilig: daar zit het woord 'heel' in en 'heil' = geluk. Heilig = heel = geluk(t) = helemaal zijn geworden zoals wij bedoeld zijn te zijn, geschapen als wij zijn naar het beeld van onze God die heilig (= helemaal heel) is, die helemaal is: "Ik ben die is" heeft Hij zich genoemd aan Mozes.

En als wij geroepen zijn tot heiligheid, dan betekent dat dat wij geroepen zijn tot die oorspronkelijke heelheid van God, in verbondenheid met Hem. Daarom is het goed, denk ik, dat we vandaag, op het feest van Allerheiligen, eens wat dieper doordenken over heiligheid, over heiligen – en wat dat te maken heeft met òns, die immers óók geroepen zijn tot heiligheid = tot heelheid, een godgewijd leven...!

U herinnert zich wellicht ook nog wel die overtrokken en vaak al te sentimentele verhalen over heiligen van vroeger, die toch werkelijk geen waarheidsgetrouw beeld hebben gegeven van wat heiligen nou voor mensen zijn, en die zeker in onze tijd eerder afstotend werken dan dat ze aantrekkingskracht hebben. Misschien is daardoor het beeld van de heilige wat uit zicht geraakt. Wat zeer jammer is. Want – zoals Andriessen zegt – heiligen stellen het goddelijke in de mens op een bijzondere manier present. Dat hebben wij dus ook als mogelijkheid in ons. Dat is toch adembenemend? En hoopvol? En inspirerend? *Maar* het stelt ons ook wel een doel voor ogen dat niet zo maar te bereiken is. Want ja, we hoeven ons 'alleen maar' te bekeren = 'arm-van-geest' te worden = leeg van onszelf, onze eigen geest, en vol van Gods Geest... Maar dat hebben we toch niet zo maar eventjes gedaan! Daar zijn we ons hele leven mee bezig!

De oproepen van Jezus in de Bergrede, het streven naar heiligheid, je zou het kunnen verstaan als een soort moralistische opgave: je móet dat doen, en dan ook helemaal zonder fouten, perfectionistisch volmaakt. De kerkelijke moraaltheologie van de laatste drie eeuwen heeft daar erg toe bijgedragen. Maar dat is een groot misverstand. Heiligheid betekent niet 'foutloos'.

Heiligheid is, zoals gezegd, heel-heid, helemaal. Is – dus – inclusief álles waar wij uit bestaan: ons verlangen, onze vreugde, maar ook onze tekorten, onze angsten, onze twijfels, ons onvermogen... álles! Volmaakt zijn = vol(ge)maakt zijn. Niet vol-van-onszelf, van onze prestaties, maar helemaal vól van de Heilige Geest... 'Heiligheid' heeft juist alles te maken met een religieus realisme = je bewust zijn van je menselijkheid. Heiligheid heeft met nederigheid te maken. Ik weet wel, dat is een vervelend woord in onze tijd. Maar nederigheid is hetzelfde als het Latijnse *humilitas*, en daar zit het woord humus = aarde in. Wij zijn 'nederig' als wij onze aardsheid er helemaal – durven! – laten zijn. Zoals Paulus zegt: "In mijn zwakheid ligt mijn kracht" = pas als wij onze zwakte, onze onmacht, erkennen, ons uit-de-klei-getrokken zijn, onze 'humus', dan kunnen wij ons leren overgeven aan God en aan Zijn genade. Dat is iets wat de heiligen in ieder geval ook geweten hebben: als geen ander waren ze zich bewust van hun menselijkheid, en hun tekorten, hun onvermogen. Van bv. Theresia van Lisieux zijn de woorden: "Op de avond van dit leven zal ik met lege handen vóór U verschijnen." Zij voelde zich voor God met lege handen staan, in diepe armoede. Is dat dan niet de armoede die Jezus bedoelt, als Hij het in de Bergrede heeft over 'zalig zij die arm van geest zijn' = arm voor God staan?

En kent u het verhaal van die woestijnvader, de meest heilige die er was? Toen hij op zijn sterfbed lag, prezen zijn volgelingen hem om het heilige leven dat hij had geleefd. Maar hij begon te wenen en zei: "Ik was nog maar net begonnen."

Anselm Grün heeft een boekje geschreven 'spiritualiteit van beneden', waarin hij heel duidelijk beschrijft hoe een al te gefixeerd-zijn op de idealen, op het perfecte plaatje, ons juist niét helpt in onze relatie met God. Zoals de vroege woestijnvaders al leerden, kunnen we God slechts echt leren kennen als we onszelf leren kennen, met alles wat wij in ons hebben. Opklimmen tot God doe je door af te dalen in je eigen werkelijkheid, waar ruimte mag en moet zijn voor álles, ook voor waar wij in tekort schieten, wat ons niet lukt. Arm-van-geest worden: dán kan God ons te hulp komen, dán kunnen wij volstromen met Zijn genade, met Zijn levensadem: iets moet 'leeg' zijn om gevuld te kunnen worden. En dat heeft Jezus ons ook voorgedaan: Hij heeft alle goddelijkheid opgegeven en is mens geworden. Zoals wel eens gezegd wordt: Christus is mens geworden, nu wij nog..., maar dan zoals Hij ons dat heeft voorgedaan! Helemaal 'heel'!

En dat sluit naadloos aan bij de zaligsprekingen: de zaligsprekingen gaan niet over perfectionisme, ze gaan over leven-in-de-barmhartigheid-van-God: arm-van-geest zijn, zuiver-van-hart, zachtmoedig, hongerend en dorstend naar gerechtigheid... langs dié weg zal het rijk der hemelen ons toekomen.

Maar dáár dan wel onze volle inzet daarvoor geven! Dat hebben de heiligen althans ons voorgedaan. De heilige laat zien dat het religieuze werkelijk de diepste aard van zijn wezen, van ons aller mens-zijn is. Zijn religieuze begaafdheid ligt in zijn onvermoeide streven naar de volmaaktheid. Volmaakt in de betekenis van vol-gemaakt = helemaal vol van de Heilige Geest, helemaal heel, zoals God, die ons geschapen heeft naar Zijn beeld... En dan zijn we weer terug bij die oproep uit hoofdstuk 5: "Weest volmaakt zoals uw Vader in de hemel volmaakt is."

En dan zullen wij het rijk der hemelen beërven.

Moge het zo zijn. Amen.

Slotgedachte:

Vreugde: deze.

Het eigen diepste
met het allerdiepste
één.

Onaanrandbaar, onaantastbaar,
oneindig veilig
tussen stormen van geweest,
dit weten: God leeft,
dus is leven heilig.

Henriëtte Roland Holst- vd Schaik